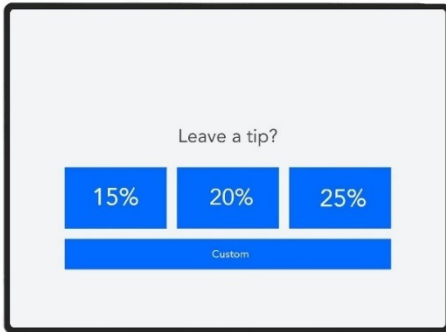

Văn Hóa Tiền Tip

HỒ ĐỨC LINH

Tiền tip người mình ở Mỹ thông thường gọi là tiền “tê” có lẽ là ngán lại từ chữ “tip” trong tiếng Anh, còn ở Việt Nam thường được gọi là tiền “bo” hay “boa” đọc trại ra từ pourboire trong tiếng Pháp. Trong tiếng Việt nguyên bản tôi không thấy từ nào chính xác và diễn tả đúng nghĩa. Tiền tip được hiểu là khoản tiền khách hàng tự nguyện trả thêm cho người phục vụ để thể hiện lòng biết ơn và sự hài lòng với dịch vụ, xin nhấn mạnh là tự nguyện chứ không phải bắt buộc và vì vậy cho bao nhiêu là tùy tiện của khách hàng. Trên phương diện tâm lý thì người cho thường là đứng ở vị trí cao hơn người nhận.

Khi đi ăn nhà hàng ở Mỹ, menu thì thấy giá phải chăng, rẻ hơn các quốc gia tiền tiến khác mà phần ăn lại rất lớn. Nhưng lúc trả tiền thì phụ thu thêm thuế bán hàng của tiểu bang, của thành phố và nặng hơn cả là tiền tip, họ đề nghị trong hóa đơn là 15%, 20% hay 25%. Trước thời covid thì tip căn bản là 15%, nhưng vì thương những người phục vụ phải hy sinh không ngại nguy hiểm cho mình thì tỷ lệ này được nâng lên khoảng 20%. Và sau covid khi đã trở lại bình thường thì tỉ số hầu như vẫn giữ như vậy.

Bạn có bao giờ quên cho tip hay cố tình không cho? Người phục vụ sẽ chạy theo đòi cho bằng được, mình cũng thấy què qua ánh mắt nhòm ngó của mọi người! Không phải chỉ những nhà hàng có

người phục vụ tới tận bàn, mà nay những tiệm fast food trên máy ở quầy hàng cũng có thêm phần trăm tiền tip khi mình trả tiền nữa. Khi phải mặt đối mặt hầu như một cách nào đó họ làm áp lực mình phải cho tip. Như hình minh họa ở bên trái, mình phải chọn “Custom” chữ thật nhỏ để cho số tiền mình muốn chứ không theo phần trăm, khi đó mình có thể từ chối \$0. Thật vậy nếu công mình thì họ phải để 0% cho để khước từ. Theo bạn nghĩ mình có nên cho tip các tiệm fast food không? Mình xếp hàng, mình nhận thức ăn, mình đi lấy nước uống, ăn xong mình dọn dẹp bàn sạch sẽ, đổ rác vào thùng.

Không riêng chỉ nhà hàng mà nhiều dịch vụ khác cũng thường phải tip cho người phục vụ, như đi làm nail, đi taxi, đi uber, người giao thức ăn uber eat, người dọn dẹp phòng trong khách sạn. Văn hóa tiền tip ở Mỹ quá phức tạp, khi nào phải cho và cho bao nhiêu là vừa đủ, khi không hài lòng mà cũng phải cho, thật là bất mãn.

Văn hóa tiền tip ở Mỹ đã ghi sâu vào luật lệ của liên bang và của tiểu bang. Tiền tip cũng phải khai báo và chịu các loại thuế như tiền lương vậy. Lương tối thiểu mỗi giờ làm việc ở New Jersey trong năm 2025 là \$15.49, tuy nhiên nếu ai làm việc mà tip là phần chính, thì chủ chỉ phải trả lương giờ tối thiểu là \$5.62. Nếu cộng với tiền tip vẫn chưa đủ lương tối \$15.49 thì chủ phải trả thêm cho đủ. Dưới hình thức, chính phủ đã đồng thuận trong luật thuế là hỗ trợ cho chủ bớt trả lương cho người phục vụ và giờ đây là theo đúng nghĩa là khách trả thương cho thợ. Theo luật lao động liên bang thì người chủ không có quyền lấy tiền tip mà tất cả phải là của người làm việc. Khi chia tiền tip, tùy theo sự đồng thuận của người làm thì có thể theo số bàn mình phục vụ, chia đều hay chia theo tỷ số cho nhân viên phục vụ và những người làm việc phía sau không đối mặt với khách hàng cũng có thể được chia một phần nhỏ tiền tip. Theo tôi nghĩ tại Mỹ thì phải “trả” tiền tip quá nhiều đã làm sai lệch giá trị của dịch vụ.

Trong khi tranh cử tổng thống năm rồi, tổng thống Trump đã đề nghị khi ở Las Vegas là sẽ không miễn thuế liên bang cho tiền tip. Tôi không tin là những tuyên bố này có thể thực hiện được nếu không có sự thay đổi nào trạng và văn hóa như hiện nay. Chỉ khi nào tip chỉ là một phần rất nhỏ của tiền lương như tại nhiều quốc gia khác trên thế giới thì may ra có thể làm được là điều đáng hoan nghênh. Lại nữa các ông chủ nhà ta cũng sẽ không vừa, sẽ cho mọi người ăn free và chỉ xin khách trả tiền qua “đề nghị” tip thôi, làm vậy chủ cũng thích, thợ thì mừng, chỉ có chính phủ là đối.

Văn hóa tip ở Mỹ được du nhập từ các nước Âu Châu vào thế kỷ 19 sau thời kỳ chiến tranh và sự di dân, và văn hóa này càng ngày càng đòi hỏi và lan sang những dịch vụ khác. Trong khi đó các nước Âu Châu thẳng thắn hơn với nhiều sửa đổi làm tip không phải là điều bắt buộc như chính ý nghĩa của nó, và thường 10% đã là vừa lòng.

Trong các nền văn hóa khác, như ở Nhật Bản, nhận tip là một sự sỉ nhục, nhìn trên phương diện nào đó thì thể diện của mỗi người bình đẳng, không người trên cho tip người dưới; chủ trả lương mọi người theo trình độ và khả năng công việc, chứ không phải khách hàng phải trả lương cho thợ.

Tại Úc và Tân Tây Lan, khi đi ăn nhà hàng, đi taxi, làm móng tay thì không cần phải cho tip; họa hoàn lắm khi thấy người phục vụ xuất sắc, vui vẻ và nhiệt tình thì mới cho thêm chút ít là mừng rồi.

Ở Việt Nam ta, khi xưa không có văn hóa tip, chỉ để lại chút tiền lẻ là xong. Tuy nhiên hiện nay thường phải tip những nơi sang trọng như khách sạn nhà hàng 4, 5 sao còn những quán xá thông thường thì không cần. Chỉ Việt Nam ta có những dịch vụ mà tiền tip lại ngất ngưỡng cao hơn nhiều lần giá dịch vụ.

Theo thăm dò của báo USA Today thì 63% cho biết quá nhiều dịch vụ đòi hỏi tip và 48% quá mệt mỏi vì phải cho tip. Vậy làm sao mình trách phải cho tip?

- Tìm những nhà hàng và hotel quảng cáo là “no tipping,” mình có thể google “no tipping restaurants near me” để tìm, tuy không nhiều nhưng mình nên khuyến khích những cơ sở thương mại này thay đổi được trào lưu.
- Thay vì ăn ở trong nhà hàng, mình order take-out thẳng từ nhà hàng và tự đi pickup. Nếu dùng các dịch vụ giao hàng online như Uber Eat, DoorDash. ... thì mình lại phải cho tip người giao hàng thì cũng như không. Và lại menu trên các sàn online thường mắc hơn bởi vì nhà hàng phải lấy lại phần nào vì họ phải thiệt thòi tới 25% để chi trả cho các công ty dịch vụ online này.
- Từ chối cho tip, đừng để trống phần tip mà nên viết \$0 để người phục vụ biết không phải mình quên mà chạy đi đòi nhưng với chủ đích thật sự.

Các bạn còn nhớ lúc trước khi đặt vé máy bay online thấy rất rẻ mà tới khi trả tiền thì bao nhiêu thứ phụ thu cộng thêm như thuế phi trường, thuế dừng chân, thuế nhập cảnh, v.v. và mình không thể so sánh giữa cam và táo được giữa các hãng với nhau. Từ đầu năm 2012, Bộ Giao Thông ra đạo luật bắt buộc khi quảng cáo, giá vé phải là giá người mua phải trả bao gồm tất cả các chi phí và phụ thu. Vì vậy người mua bây giờ so sánh giá cả rất dễ dàng và chính xác.

Năm nay 2025, Ủy Ban Thương Mại Liên Bang cũng ra luật mới khi đặt khách sạn, khi mua vé đi hòa nhạc, giá cả niêm yết phải là giá khách hàng phải trả bao gồm hết các phụ thu như service fee, resort fee, ticket fee,... Nhiều lúc phụ thu như resort fee lại còn cao hơn cả giá phòng nữa.

Các doanh nhân khi nào cũng tìm ra những chiêu trò để tăng thêm lợi nhuận với những phụ thu vô lý, nhiều khi mình thấp nhỏ bé miệng không làm gì được bởi vì độc quyền hay cả ngành thông đồng với nhau. Vì vậy nhiều khi chỉ có sự can thiệp của chính quyền mới giải quyết được.

Thật vậy tôi mong rằng chính quyền có thể tương tìm ra phương hướng để giải quyết vấn đề tiền tip, chẳng hạn không phân biệt lương tối thiểu giữa người làm việc theo tip và người làm việc theo lương. Chỉ từng đó khách hàng biết không phải bắt buộc phải cho nhiều tip nữa, chủ trả thêm lương cho người phục vụ, dĩ nhiên giá cả niêm yết cũng cao hơn nhưng chính xác hơn. Mô hình thật đơn giản như các quốc gia khác vẫn làm.

SALES TAX

Qua chuyện khác, bạn có biết chỉ có ở Mỹ người ta thường để giá với 99 xu lẻ, mình nghĩ là để cho mình cảm thấy rẻ hơn, thay vì \$10.00 mình chỉ để \$9.99 cho khách hàng nghĩ là chỉ \$9. Vậy mà tại sao các nước khác, như ở Việt Nam, họ không làm vậy mà thường để giá chẵn, khỏi phải thối bạc các phức tạp.

Lý do chính đáng hơn là ở Mỹ, mỗi tiểu bang hoặc thành phố lại có quyền thu thuế bán hàng (sales tax) riêng, cho nên trước sau đã lẻ rồi cho lẻ luôn. Trong khi các nước khác thì giá cả rao bán là đã cộng thuế rồi, thuế này thường được gọi là thuế giá trị gia tăng (Value Added Tax – VAT), nhiều khi rất cao như 20% ở Pháp, nhưng rõ ràng và chính xác tiện lợi cho người tiêu dùng. Họ áp dụng được là vì đó là thuế của quốc gia (hay của liên bang) ai cũng phải chịu, trong khi đó thuế bán

hàng tại Mỹ không có ở liên bang mà thuộc quyền của tiểu bang và ngay của thành phố. Tỷ số thuế rất khác biệt giữa các tiểu bang và có những tiểu bang lại không thu thuế này. Phức tạp hơn là những gì đánh thuế ở tiểu bang này lại không bị thuế ở tiểu bang khác. Chẳng hạn, quần áo không phải thuế ở New Jersey nhưng phải chịu thuế ở New York; khách hàng làm nail không phải trả thuế ở New Jersey mà phải trả thuế ở Texas, Florida. Thuế bán hàng rất phức tạp, không có nguyên tắc rõ ràng mà tùy theo ảnh hưởng chính trị của ngành nghề. Bởi vậy người ta gọi nước Mỹ là Hiệp Chúng Quốc, mỗi tiểu bang có quyền thu thuế và chi dùng riêng.

Vào thập niên '90, thống đốc New Jersey là Jim Florio tăng thuế bán hàng từ 6% tới 7% và đánh thuế giấy đi cầu, bị người dân phản đối kịch liệt, họ gửi thư lên thống đốc trong đó có để vài mảnh giấy đi cầu, cuối cùng tiểu bang đành phải rút lại phần thuế này.

Trong khi đó các công ty sản xuất chỉ muốn bán một giá đồng nhất cho mọi khách hàng và thuế má cộng thêm là ngoài trách nhiệm. Bởi vậy giấc mơ để giá nào trả tiền theo giá đó sẽ không thể thực hiện được ở Hiệp Chúng Quốc này. ■

